

Esseitä lukemisesta

Siru Kainulainen: *Elämäni kirjat*. Vastapaino 2019.

Kirjallisuudentutkija, tietokirjailija ja kriitikko Siru Kainulaisen *Elämäni kirjat* -teos sisältää kahdeksan esseettä sekä johdannon ja loppusanat. Esseet käsittelevät kirjallisuuden lukemista ja merkityksiä. Erityisesti lyriikantutkijana tunnettu Kainulainen kirjoittaa runouden lisäksi myös proosasta, lastenkirjallisuudesta ja dekkareista. Kirjan lopussa on kirjallisuusluettelo, joka sisältää Kainulaisen

käsittelemät kirjat sekä tutkimuskirjallisuutta.

Teemallisesti Kainulaisen essee käsittelevät laajasti elämän kirkon, vaikka hän aloittaakin kuolemasta eikä syntymästä tai lapsuudesta. Osassa esseitä on paljon henkilökohtaista pohdintaa, osassa yleisempää analyysiä. Esseistä löytyy joitakin teemoja, joita Kainulainen on käsitellyt myös muualla.

Näkökulmia runoon

Kainulainen on runoudentutkija, ja useampikin essee käsittelee nimenomaan runoutta. Jo ensimmäinen essee, ”Kuolema ja elämä”, tarttuu runoihin, jotka jollakin tavoin resonoivat kuoleman ja menetyksen kanssa. Kainulainen kirjoittaa, ettei kuolemaa käsittelevien runojen lukeminen tarkoita, että läheisen menettämisen hyväksyminen olisi helpompaa. Kuitenkin runojen avulla yksityisestä tulee jollakin tavalla jaettavissa olevaa tilanteessa, jossa tuntuu, ettei kukaan voi ymmärtää.

Essee ”Kuule, se on runoutta” lähtee liikkeelle kirjoittajan omasta matkasta runouden helmaan. Hän itse tutustui runoihin lausumalla. Tämä on pohjana ajatukselle runon kuulemisesta, sen sanoman aukeamisesta ääneen luettuna. Runon rytmi ei välttämättä liity runon mitallisuuteen, ääneen luettuna runon rytmi kuitenkin kuuluu.

Esseessä ”Tunnevoimaisia miehiä” Kainulainen tarkastelee miesten kirjoittamia, tunteita sisältäviä runoja. Hän lähtee liikkeelle Aleksis Kiven *Kanervala*-kokoelmaan kuuluvasta runosta ”Mies” ja jatkaa Aaro Hellaakosken, Lauri Viidan, Arto Mellerin ja Tomi Kontion kautta Juha Kulmalan *Räntätöntä*-teokseen. Kirjan viimeinen essee, ”Tällä matkalla yhä”, käsittelee aistimellisuutta. Runosta on haluttu löytää jäännöksetön tai yksiselitteinen tulkinta. Kun tämä ei ilman muuta onnistu, runoutta voidaan pitää jonkinlaisena sala-kielenä, jota täytyy osata purkaa ymmärtääkseen runoutta. Kainulainen pitää kuitenkin lukemista

tekstin tunnusteluna aistien keinoin.

Sanataiteen etsintää

Esseessään ”Sanataiteen jäljillä” Kainulainen tarkastelee 2010-luvun kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinnon saaneita romaaneja ja Mikko Rimmisen *Nenäpäivästä* Jukka Hurmeen *Niemeen* lukuunottamatta vuoden 2012 voittajan Ulla-Lena Lundbergin romaania *Jää*. Kainulainen etsii Finlandia-raadin perusteluista ja *Helsingin Sanomien* kritiikeistä kuvauksia palkittavan romaanin ”taiteellisuudesta”, mitä se sitten pitääkin sisältällään. Kainulainen toteaa, että enemmän kuin taidesisältöä näytetään korostavan totuudellisuutta ja tietosisältöä sekä kieltä.

Taiteellisuuden yhteydessä usein vähintään vihjataan myös vaikeuteen. Kainulainen arvelee, että edelleen oletetaan sanataiteen olevan jotain niin vaikeaa, ettei tavallinen lukija sitä ymmärrä. Hän nostaa esille kaksi tutkimusta kolmenkymmenen vuoden takaa. Näissä tutkimuksissa päätellään, että eri yleisöt etsivät kirjoista eri asioita ja lukevat niitä eri tavalla tai peräti, että lukijakunta on jakautunut tavallisiin lukijoihin ja ammattilaisiin. Näyttää siltä, että ainakin sanomalehtiartioissa oletetaan edelleen tavallisen lukijan etsivän helppoa lukemista ja kaivahtavan vaikeaksi arvioitua taiteellisuutta.

Monenlaista löytämistä

Lyriikan ulkopuolelta Kainulainen nostaa esille myös *Hanhiemon satuaarten*, Frances Hodgson Burnettin *Salaisen puutarhan* sekä Maria Langin dekkarit. Hän kertoo *Hanhiemon satuaarten* olleen hänen lapselleen ja hänelle itselleen mieluinen iltasatukirja, josta kuitenkin välteltiin yhtä satua. ”Ruma ankanpoikanen” oli liian liikkuttava. Satu jättää lukijalle tilaa kuvitella itse kaikkia niitä vastoinkäymisiä, joihin poikanen joutuu.

Frances Hodgson Burnettin *Salaista puutarhaa* Kainulainen käsittelee pitempään. Kirjan

päähenkilö Mary on kirjan alussa eräänlainen ruma ankanpoikanen, joka kuitenkin tapahtumien kuluessa kasvaa joutseneksi. Marysta ei tule kilttiä eikä kaunista, mutta hän löytää puutarhan, jolla on tärkeä osa kirjassa.

Esseessä ”Dekkarien opetus” Kainulainen siirtyy ruotsalaisen Maria Langin rikosromaanien maailmaan. Kainulainen löytää näistä nuoruutensa suosikkikirjoista monenlaista pohdittavaa. Hän toteaa, ettei näissä kirjoissa kerrota, miten asiat ovat, vaan useimmiten, miltä asiat näyttävät ja tuntuvat yhden mukanaolijan näkökulmasta. Päähenkilönä on nuori nainen nimeltä Puck Ekstedt, avioiduttuaan Bure, joka viehätty monista naisista ja miehistä sekä tuntee toisinaan myötätuntoa murhaajiaakin kohtaan.

Karjalatunnetta

Kainulainen kertoo isänsä usein aloittaneen kertomuksensa sanoilla ”Kotona Karjalassa”. Kainulainen isä oli syntynyt Kurkijoella, Laatokan rannalla. Isälle Karjala oli kulta-maa, jossa puutkin kasvoivat kuniimmiksi ja komeammiksi kuin missään muualla. Hän kävi innolla kotiseutumatkoilla, jonne hän halusi perheenjäseniä ja sukulaisia mukaan. Isälle käynnit Karjalassa olivat juhlaa, tytär tunsikin olonsa irralliseksi ja vieraaksi. Silti myös hänelle jäi kaipuu jonnekin, mitä sellaisenaan ei ollutkaan. Kainulainen määrittää omaa Karjalaansa paremminkin tunteeksi kuin paikaksi.

Karjalatunne oli Kainulaisella mukana, kun hän ryhtyi tekemään väitöskirjaa. Hän valitsi tutkimuskohteekseen Sortavalassa vuonna 1921 syntyneen runoilijan Eila Lambergin, taiteilijanimeltään Eila Kivikk’aho. Kivikk’aho julkaisi kuusi runokokoelmaa, joissa ei juurikaan edes mainita Karjalaa, karjalaisuutta tai evakkoutta. Kainulainen pohtiikin tässä yhteydessä erontekoa sen välillä, mitä sanotaan ääneen ja mikä jätetään sanomatta. Ehkä jotkut asiat säästetään vain ”omaan käyttöön” eikä jaeta julkisesti.

Muistoja ja mielikuvia lukemisesta

Elämäni kirjat on takakansitekstin mukaan lukijaelämäkerta. Sitäkin se on, sillä kirjoittaja käsittelee omia lukukokemuksiaan elämänsä eri vaiheissa. Lukemiseen liittyy tunteita ja muistoja, osa teksteistä liittyy vahvasti kirjoittajan henkilökohtaiseen elämään.

Teos on myös hyvin analyttinen ja irtoaa henkilökohtaisista lukukokemuksista tekstien ja niiden lukemisen yleisempään tarkasteluun. Kainulaisen analyysissä lukemiseen liittyvät tunteet ja aistimukset ovat keskeisiä, niitä seuraamalla teksteihin löytyy uusia, tuoreita näkökulmia.

Kirja herätti muistoja ja mielikuvia omista lukemiskokemuksista. Samalla se tarjosi uusia virikkeitä. Pieni kaunis kirja on nopeasti luettu, mutta sen sisältämiin ajatuksiin on helppo palata myöhemmin uudelleen.

MERJA LEPPÄLAHTI

Kirjoittaja on kulttuurintutkija, tietokirjailija ja kriitikko.